

Ανθούλα Δανιήλ (Αθήνα)

Η Παγκοσμιότητα του Ελληνικού Πολιτισμού και η Ελληνική Ταυτότητα της Ευρώπης

Η φιλόξενη χώρα της Γεωργίας, που έχουμε τη χαρά και την τιμή να φιλοξενεί το Συνέδριό μας, φαίνεται πως έχει αρχαίους δεσμούς με την Ελλάδα. Πολλοί από τους αρχαίους μας μύθους έχουν αναφορές στα εδάφη περί τον Καύκασο και τον Εύξεινο Πόντο. Στον Καύκασο, και συγκεκριμένα στο Αραράτ, άραξε η Κιβωτός του Νώε, μετά τον ολέθριο κατακλυσμό, σύμφωνα με τη θρησκευτική μας παράδοση. Ο Καύκασος, με τη σειρά του, ήταν ένας από τους πυλώνες που στήριζαν τον κόσμο, σύμφωνα με την ελληνική παράδοση. Η μυθολογία λέει πως ο Καύκασος ήταν ένας απλός βοσκός, τον οποίο σκότωσε ο θεός Κρόνος, επειδή, κατά μία εκδοχή, είχε βοηθήσει τον γιο του, τον θεό Δία, να τον εκθρονίσει. Για να τιμήσει τον βοσκό, ο Δίας ονόμασε “Καύκασο” το μέχρι τότε αποκαλούμενο “Όρος του Βορέου”. Όμως ήρθε και η σειρά του Δία να κινδυνεύσει να εκθρονιστεί, αλλά το μυστικό, ποιος και πώς, το ήξερε ο Προμηθέας και δεν του το αποκάλυπτε. Γι’ αυτό ο Δίας τον αλυσόδεσε στον Καύκασο για χίλια χρόνια. Από αυτό το μύθο πηγάζει η τραγωδία του Αισχύλου *Προμηθέας Δεσμώτης*, ο οποίος αντιπροσωπεύει τον αρχέτυπο μύθο της θεϊκής τιμωρίας. Ο Προμηθέας, μάλιστα, για τον άνθρωπο του 20^{ου} αιώνα, είναι ο ήρωας – μάρτυρας που, σαν τον Χριστό, θυσιάζεται για να βοηθήσει τον άνθρωπο. Και σύμφωνα με τον ποιητή μας Άγγελο Σικελιανό, ο Διώνυσος, ο Προμηθέας και ο Χριστός ταυτίζονται.

Ο σοφός Απολλώνιος Τυανεύς από μικρή ηλικία είχε αρχίσει τις περιοδείες σε τόπους, όπου αναπτύχθηκε το ελληνικό στοιχείο και που σύμφωνα με την βιογραφία του, που συνέγραψε ο Φιλόστρατος, έκανε ταξίδια ακόμα και στις μακρινές Ινδίες, ακολουθώντας το δρομολόγιο του

μεγάλου Αλεξάνδρου. Ο Απολλώνιος λοιπόν, ισχυρίζεται ότι είδε τις αλυσιδές του Προμηθέα στα όρη του Καύκασου.

Ένα άλλο τοπωνύμιο που συνδέεται με την περιοχή είναι η Κιμμερία. Ο Ηρόδοτος ο Αλικαρνασέυς περιγράφει τους Κιμμέριους ως διαφορετική φυλή, αυτόχθονες, κατοίκους της βόρειας ακτής της Μαύρης Θάλασσας, τους οποίους απώθησαν οι Σκύθες.¹ Η Κιμμερία αναφέρεται από τον Όμηρο στο “λ” της *Οδύσσειας* και το απόσπασμα αυτό ενσωματώνει ο Οδυσσεύς Ελύτης σ’ ένα ποίημά του,² συσχετίζοντας τον τόπο με το φως. Οι ομηρικοί στίχοι σε μετάφραση έχουν ως εξής:

Εκεί ήταν των Κιμμερινών ο τόπος κι η πατρίδα,
που τους σκεπάζουν μαύρα σύννεφα κι ένα πηχτό σκοτάδι.
Ποτέ με τις αχτίδες του δεν τους φωτίζει ο ήλιος,
.....
μόν’ τους σκεπάζει ένα βαθύ τους άμοιρους σκοτάδι.

Οι Κιμμέριοι, σύμφωνα με το έπος, κατοικούσαν στα πέρατα του ωκεανού, κοντά στην είσοδο στον Άδη, όπου είναι φυσικό να βασιλεύει το πηκνό σκοτάδι. Ο ποιητής τους ονομάζει “άμοιρους” και τους “συμπονει”, επειδή “δεν τους φωτίζει ο ήλιος”. Στο ερώτημα, γιατί εντάσσεται το ομηρικό απόσπασμα στο ελυτικό ποίημα, η απάντηση είναι: για να φανεί η σημασία του φωτός, στοιχείο που αντιδιαστέλλει τον ελληνικό πολιτισμό από τα σκοτάδια των όποιων σύγχρονων Κιμμεριών. Γιατί το φως, στην ελληνική παράδοση, από τα αρχαία χρόνια είναι συνυφασμένο με το πνεύμα, τη διαύγεια και την ψυχική καθαρότητα, την αθωότητα και την ομορφιά, τη θεότητα, το αγαθό και κάθε έκφραση του καλού. Το φως που έχει το δικό του μυστήριο και τη δική του δικαιοσύνη, λέει ο ποιητής. Κι αυτό, το φως, είναι το μεγάλο ατού του ελληνικού πολιτισμού απέναντι στη σύγχρονη Κιμμερία, τα σκοτάδια και τη δαιμονολογία της. Δηλαδή, το σύγχρονο κόσμο που λάτρεψε το σκοτάδι και έφερε στο προσκήνιο τέρατα και δαίμονες. Ο ποιητής, στο έργο του γενικά, κάνει λόγο για το “φως”, ήτοι “γαλάζια πέλαγα”, “ηλιοτρόπια”, “Ελένες”, τα οποία θεωρεί στοιχεία ιθαγένειας, δείγματα πολιτισμού, ψυχικής υγείας και ομορφιάς. Επίσης μιλάει για τη “χρυσή άχνα” που βγαίνει από το πανέρι του αλιέα από τη Θήρα (σαφής αναφορά στη γνωστή τοιχογραφία), καθώς και στα “λάμποντα ψηφιδωτά της Ραβέννας”. Πρόκειται για την χρυσή άλω με την οποία οι αγιογράφοι κοσμούν την κεφαλή των ιερών προσώπων στις εκκλησίες. Όλα αυτά τα στοιχεία είναι παραλλαγές του ενός και το ένα και

¹ Ηρόδοτου *Ιστορία*, 4.11-12.

² *Τρία Ποιήματα με Σημεία Εοκαιρίας, Ad Libitum*, 5.

μοναδικό εξέχον είναι το “φως”, το οποίο διαρκώς αντιμάχεται το σκοτάδι.

Σ’ αυτούς τους τόπους, και γύρω γύρω στη Μαύρη Θάλασσα, που είναι άγρια και που οι Έλληνες για να την εξευμενίσουν την είπαν “Εύξεινο Πόντο”, δηλαδή καλοτάξιδη θάλασσα για τον θαλασσοπόρο, οι Έλληνες έδωξαν το σκοτάδι της άγνοιας, αναπτύσσοντας ένα μεγάλο πολιτισμό, σε μια περίοδο μεγάλης ακμής, η οποία όμως τώρα πια ανήκει στο παρελθόν. Γιατί ο ελληνισμός και ο πολιτισμός του ξεριζώθηκε, σφάχτηκε κι εκδιώχτηκε. Ο ποιητής Νίκος Γρηγοριάδης, γόνος του ποντιακού Ελληνισμού, γράφει:

ΦΑΕΘΩΝ

Όπως κοιτάζω από δω, απ’ την Τραπεζούντα,
τις άλλες τις ακτές του Ευξείνου Πόντου,
την Οδυσσό, την Τάναη, το Παντικάπαιο και τ’ άλλα
παλιά εγκατοικήματα προγόνων,
φυσά τ’ αγέρι και με πάει στην Ανάπα,
γενέθλια του πατέρα χώματα.

Ε, τους φωνάζω,
σεις που καβάλα σ’ άλογα επιστατείτε
μες στις απέραντες φυτείες τους μουζικούς,
πότε θα ξεπεζέψετε να πούμε
μια “καλημέρα”, κι έχουν ξεπαγιάσει
τα κόκαλά μας απ’ τ’ απέραντο της μνήμης;
Κι εκείνοι ασάλευτοι, κοιτάζοντας στα βάθη
τ’ αόρατο, “Όπου κι αν πάτε, όπου κι αν σταθείτε
από τις παραισθήσεις να γλιτώσετε, αδύνατο
αν βέβαια είναι παραισθήσεις οι φωνές που ακούτε
σε κάθε βήμα σας στον κύκλο εδώ του Πόντου.”

Πήγα κάτι να πω, μα ήδη τους τύλιξε το δειλι
και μόνο τον καλπασμό γρικοόσα του αλόγου
που τώρα έσερνε πίσω του χρυσό άρμα
της ξεχασμένης για πάντα ιστορίας.
Κι έκραξα μέσ’ απ’ τα βάθη της καρδιάς μου
Φαέθων!³

Νομίζω πως όλοι καταλαβαίνουμε ότι ο ποιητής συνομιλεί με τους προγόνους του, εκείνους που άφησαν την πνοή τους σ’ αυτά τα χώματα, ακούει τις φωνές τους και τον καλπασμό του Χάρου που με χρυσό άρμα τους παίρνει μακριά, μέσα στο φως. Γι’ αυτό έκραξε “μέσ’ απ’ τα βάθη της καρδιάς”: του, *Φαέθων!* Γιατί ο Φαέθων ήταν γιος του ήλιου που οδηγούσε

³ Γρηγοριάδης Ν., *Μαύρες Ακτές*, εκδ. Κώδικας 1994.

το χρυσό άρμα. Αυτός που έγινε ο ίδιος πρόγονος και θάνατος που οδηγεί στο φως. Γιατί ο θάνατος δεν είναι σκοτάδι, αλλά φως. Η κραυγή “Φαέθων” αυτό καταδηλώνει και μοιάζει με μια άλλη, που, όπως θα δούμε παρακάτω ο Νίτσε θα ονομάσει “Αχιλλείο πήδημα.”

Τέλος ο Νίκος Καζαντζάκης στο έργο του *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* λέει πως οι διωκόμενοι Έλληνες από τους μπολοσεβίκους και τους Κούρδους κατέφυγαν στην Γεωργία, σε μια έξοδο που θυμίζει την Έξοδο των Εβραίων από την Αίγυπτο και την περιπλάνησή τους στην έρημο.

Η Ευρώπη και τα ελληνικά πρότυπά της

Στο σημείο αυτό περνάμε στο δεύτερο μέρος της εισήγησης που αφορά στην Ευρώπη και στην ελληνική ταυτότητά της.

Δεν είμαστε εμείς οι Έλληνες, που θα πούμε τι δανείσαμε και σε ποιον, αν και πολλές φορές τον τελευταίο καιρό το κάνουμε, αλλά είναι οι ίδιοι οι δανειζόμενοι, οι οποίοι το ομολογούν. Και αρχίζω από τον μεγάλο και επιφανή Γερμανό φιλόσοφο Φρειδερίκο Νίτσε (Friedrich Wilhelm Nietzsche, 1844-1900), ο οποίος διατύπωσε ως εξής τα δάνεια της παγκόσμιας κοινότητας από την Ελλάδα και τον ελληνικό πολιτισμό:⁴

“Αποδεδειγμένα σε κάθε περίοδο της εξέλιξής του ο δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός προσπάθησε να απελευθερώσει τον εαυτό του από τους Έλληνες... διότι οτιδήποτε κι αν (οι δυτικοευρωπαίοι) δημιουργούσαν, φαινομενικά πρωτότυπο και άξιο θαυμασμού, έχανε χρώμα και ζωή στη σύγκρισή του με το Ελληνικό μοντέλο, συρρικνωνότανε, κατέληγε να μοιάζει με φθηνό αντίγραφο, με καρικατούρα (...). Οι άνθρωποι συνεχίζουν να νιώθουν ντροπή και φόβο απέναντι στους Έλληνες. Βέβαια, πού και πού, κάποιος εμφανίζεται που αναγνωρίζει ακέραιη την αλήθεια, την αλήθεια που διδάσκει ότι οι Έλληνες είναι οι ηνίοχοι κάθε επερχόμενου πολιτισμού και σχεδόν πάντα τόσο τα άρματα όσο και τα άλογα των επερχόμενων πολιτισμών είναι πολύ χαμηλής ποιότητας σε σχέση με τους ηνίοχους (Έλληνες) που τελικά αθλούνται οδηγώντας το άρμα στην άβυσσο, την οποία αυτοί ξεπερνούν με “Αχιλλείο πήδημα.””

Αυτά ο Φρειδερίκος Νίτσε. Και τώρα ένας άλλος Φρειδερίκος, ο Φρειδερίκος Σίλερ (Friedrich von Schiller, 1759-1805) Γερμανός ποιητής, δραματουργός, ιστορικός και κριτικός, καταριέται τους Έλληνες με έναν τρόπο που τους επαινεί ταυτοχρόνως. Αυτό στα ελληνικά λέγεται “σχήμα οξύμωρον”:

Καταραμένη Έλληνα,

Όπου να γορίσω τη σκέψη μου, όπου και να στρέψω τη ψυχή μου, μπροστά μου σε βρίσκω.

⁴ Νίτσε Φ., *Η Γένεση της Τραγωδίας*, κεφ. XV, 1872.

Τέχνη λαχταρώ, ποίηση, θέατρο, αρχιτεκτονική, εσύ μπροστά μου, πρώτος κι
αξεπέραστος.

Επιστήμη αναζητώ, μαθηματικά, φιλοσοφία, ιατρική, κορυφαίος και
ανυπέρβλητος.

Για δημοκρατία διψώ, ισονομία και ισοπαλία, εσύ μπροστά μου,
ασυναγώνιστος κι ανεπικίαστος.

Καταραμένη Έλληνα, καταραμένη γνώση.

Γιατί να σ' αγγίξω;

Για να αισθανθώ πόσο μικρός είμαι, ασήμαντος, μηδαμινός;

Γιατί δεν μ' αφήνεις στη δυστυχία μου και στην ανεμελιά μου;

Ο Γκαίτε (Johann Wolfgang Goethe, 1749-1832) είχε πει: “Μένω εκστατικός μπροστά στο όραμα της Ελληνικής αρχαιότητας.” “Θέλω να δημιουργήσω μιαν Ελλάδα από τα μέσα μου.” Διαβάζοντας Πίνδαρο αναφώνησε “επικρατεῖν χρή” είδα το φώς.”” Θεωρεί ότι ο Όμηρος “με τον Αχιλλέα και τον Οδυσσεά, τον γενναιότερο και τον εξυπνότερο των ανδρών, έδωσε πλήρη περιγραφή του ανδρικού φύλου” και ότι “τα έπη του Ομήρου επιζούν δίπλα στη θρησκεία και τη φιλοσοφία ως “κοσμικό ευαγγέλιο.”” Διακηρύσσει ότι “οι Έλληνες είναι συγγενείς μου, είναι δάσκαλοι μου. Τους θαυμάζω σαν άφθαστες διάνοιες της φράσεως και της γραμμής, καθώς και για τον ιδεώδη βίο τους.” “Ό,τι είναι η καρδιά και ο νους για το σώμα, είναι η Ελλάδα για την ανθρωπότητα.” Ο Γκαίτε που πεθαίνοντας ζητούσε “περισσότερο φως.”

Και ο Φρόιντ (Sigmund Freud, 1856-1939) ερευνήσε την ανθρώπινη ψυχή μελετώντας τους ήρωες της αρχαίας τραγωδίας. Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός, επομένως, είναι ο γενάρχης της Ευρώπης. Πατέρας και μητέρα της Ευρώπης είναι η Ελλάδα. Χρέος του παιδιού είναι να τιμά και να σέβεται τους γονείς του και να τους ξεπεράσει. Όμως στην περίπτωση μας, μόνο στην τεχνολογία και στην οικονομία βεβαίως η Ευρώπη μας ξεπερνάει. Και αν η Ελλάδα είχε τα τεχνικά και οικονομικά μέσα, αν δεν είχε περάσει τόσες ιστορικές περιπέτειες, ποιος ξέρει τι θα μπορούσε να έχει επιτύχει. Αυτές τις μέρες στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας εκτίθεται αρχαίος κομπούτερ που βρέθηκε στα νερά της Νότιας Πελοποννήσου.

Το θέατρο

Αφήνοντας τα εξόφθαλμα αρχιτεκτονικά, ας μπούμε στα παρασκήνια του θεάτρου. Πόσες, αλήθεια, είναι οι Αντιγόνες και οι Ηλέκτρες και οι Ανδρομάχες; Πόσες, αλήθεια, μορφές πήρε ο Οδυσσεάς, ο Ηρακλής, ο Προμηθέας, τροφοδοτώντας τη δημιουργική φαντασία Ευρωπαίων και Αμερικανών και Ασιατών και άλλων για να “ποιήσουν” τα δικά τους έργα.

Στην αρχαία Ελλάδα, κάποια στιγμή που οι θεομοί και οι αξίες είχαν βρεθεί σε κρίση, ένας μεγάλος δραματουργός, ο κωμωδιογράφος ποιητής

Αριστοφάνης αναζήτησε τις χαμένες αξίες στο πρόσωπο ενός τραγικού ποιητή. Κι επειδή τέτοιος ζωντανός δεν υπήρχε, κατέβασε στον Άδη, τον Διόνυσο (θεό της τραγωδίας και του θεάτρου) και τον δούλο του τον Ξανθία, προκειμένου να βρουν έναν ποιητή και να τον φέρουν και πάλι στη ζωή, στον πάνω κόσμο, για να αποκαταστήσει στην πόλη το χαμένο ήθος. Αγωνίστηκαν δύο γι' αυτήν την θέση. Ο Αισχύλος, που είχε πολεμήσει στο Μαραθώνα και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας και ο Ευριπίδης που γεννήθηκε εκείνη τη μέρα.

Ο Αισχύλος είχε συνομιλήσει με τους θεούς και ο Ευριπίδης είχε διερευνήσει την ψυχή των ανθρώπων. Στο έργο του Αριστοφάνη επιλέχτηκε ο Αισχύλος ως ο ποιητής του μέτρου, της αξίας και του ήθους, να σώσει την πατρίδα από την ηθική της κρίση. Και έτσι ο Αριστοφάνης με μια κωμωδία έσωξε την τραγωδία, δηλαδή την τέχνη που αποκρυστάλλωσε έγκυρα το ήθος της πολιτείας σε αξία παιδείας. Μεγάλος μάστορας του είδους με τον αρχέτυπο μύθο - την κάθοδο στον Άδη και την ανάσταση του Αισχύλου - συμβόλιζε την ανάσταση της Αθήνας. Ο Διόνυσος, λοιπόν, φέρνει στον πάνω κόσμο τον Αισχύλο, επειδή σπλαχνίστηκε την πόλη και τους πολίτες της. Με ένα θεό (τον Διόνυσο) έφερε στην Αθήνα τον ποιητή του ήθους, γιατί η πόλη χωρίς τον ποιητή της και χωρίς το θεό της είναι πόλη ορφανή από ήθος. Εδώ είναι που ταιριάζει η φράση του Ελύτη: "Δε λυπάμαι τους ποιητές που έμειναν χωρίς κοινό λυπάμαι το κοινό που έμεινε χωρίς ποιητές." Και σ' αυτούς θα ξαναβρούμε την αλήθεια, την αξία, τη δικαιοσύνη, την ανθρωπιά, ελληνικό θεμέλιο κάθε ευρωπαϊκής επιτυχίας.

Η παράσταση στην Επίδαυρο

Σχετικώς πρόσφατα, σε παράσταση στην Επίδαυρο, ο γνωστός και επιτυχημένος σκηνοθέτης Κώστας Τσιάνος έβαλε τον Ξανθία να φυγαδεύει κρυφά, και από την πίσω πόρτα του Άδη, τον Ευριπίδη. Κι εδώ είναι που ο ευφυής σκηνοθέτης έλυσε ένα φυσιολογικό, θεατρολογικό πρόβλημα περί της αξίας του έργου ανάλογα με την περίπτωση και την εποχή της. Για την Αθήνα του 406 π. Χ., όταν τα πάντα διαλύονται, οι θεσμοί καταρρέουν και οι "φορείς" ευτελίζουν τα ήθη, είναι φυσικό οι άνθρωποι να στρέφουν τα μάτια τους στις ρίζες, στους προγόνους κι ο Αισχύλος εξέφραζε το ιδανικό και ήθος που είχε χαθεί. Καθώς τα χρόνια πέρασαν, οι καιροί άλλαξαν, αποδείχτηκε ότι ο Ευριπίδης, που είδε βαθιά την ψυχή των ανθρώπων, άξιζε και αυτός αυτή την τιμή. Γιατί ο Ευριπίδης και όχι ο Αισχύλος δημιούργησε το ευρωπαϊκό θέατρο. Όλο το ευρωπαϊκό δραματολόγιο δεν είναι παρά η μεταγραφή του Ευριπίδη. Οπότε, και οι δύο μεγάλοι, ο ένας τότε - ο Αισχύλος, και ο άλλος αργότερα - ο Ευριπίδης, έγιναν τα πρότυπα του θεατρικού ποιητικού λόγου, του λόγου που γεννήθηκε για να ζυπνήσει το ανθρώπινο πνεύμα, να δώσει απαντήσεις στα θέματα που

απασχόλησαν τον άνθρωπο, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό του βίο, αλλά και να αντισταθεί στην αυταρχικότητα των κατά καιρούς ισχυρών. Δεν είναι τυχαίο ότι ο Χίτλερ έκαψε τα βιβλία για να μην αφήσει περιθώρια στους υπηκόους του να σκεφτούν πέρα από την δική του διαστρεβλωτική καθοδήγηση. Στην Ελλάδα στα χρόνια του δικτάτορα Μεταξά, για τον ίδιο λόγο, είχαν απαγορευτεί, μεταξύ άλλων, η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή και ο *Περικλέους Επιτάφιος* του Θουκυδίδη. Ο ποιητής, λοιπόν, είναι ο εκφραστής του ήθους και είναι πάντα επίκαιρος.

Η κριτική παρουσίαση των *Βατράχων*, γιατί αυτή είναι η κωμωδία, με τρόπο κωμικό δίνει την ουσία του αριστοφανικού έργου, την τραγωδία της αδελφοσφαγής του 406 π. Χ., του Πελοποννησιακού Πολέμου, η οποία μπορεί να αναλογεί στη σημερινή εποχή και σε κάθε σύγχρονη αδελφοσφαγή.

Ας επιστρέψουμε όμως στους Ευρωπαίους αδελφούς μας και ας μνημονεύσουμε τον μεγάλο Γερμανό ελληνολάτρη ποιητή, Φρειδερίκο Χέλντερλιν (Johann Christian Friedrich Hölderlin, 1770-1843), ο οποίος, επειδή επηρεάστηκε από την ελληνική λογοτεχνία και θαμνώθηκε από τις τέχνες, την ομορφιά και το φως, αποκλήθηκε “Απολλωνοχτυπημένος”. Ο Χέλντερλιν που “με το ίδιο πνεύμα στράφηκε προς τους Θεούς του Ολύμπου και προς τον Ιησού”, όταν είδε το κακό να πλησιάζει ανέκραξε: “και οι ποιητές τι χρειάζονται σ’ έναν μικρόψυχο καιρό!” “Wozu Dichter in durftiger Zeit!” Την απάντηση σ’ αυτή την κραυγή την έχει δώσει αιώνες πριν ο Αριστοφάνης, ο οποίος με όχημα το μύθο μίλησε για την ιστορία.

Ο Γιώργος Σεφέρης, δύομιση χιλιάδες χρόνια μετά τον Αριστοφάνη και εκατό χρόνια μετά τον Χέλντερλιν, απάντησε στο ίδιο ερώτημα με την παρατήρηση ότι “τα καλά έργα της τέχνης διδάσκουν” και “νομοθετούν” και ένας αληθινός ποιητής μπορεί να “οδηγεί ακόμη και πολιτικά, πολύ καλύτερα από πολλούς δημόσιους ρήτορες.” Και μια και το φως είχε ιδιαίτερη σημασία στην παρούσα εισήγηση θα αναφέρω και μια από τις πολλές ρήσεις του Ελύτη για τον ρόλο του ποιητή που είναι: “να ρίχνει σταγόνες φως μες στο σκοτάδι. Να γίνεται, με το παράδειγμά της ζωής και του έργου του, πρότυπο καθαρότητας. Που σημαίνει, να μη συμβιβάζεται με ανθρώπους ή καταστάσεις που δεν εγκρίνει.” Να θυμίσω εδώ ότι ο Beethoven άλλαξε τον τίτλο της τρίτης συμφωνίας του που ήταν αφιερωμένη στον Ναπολέοντα σε *Ηρωική*, επειδή διαφώνησε με τις πρακτικές του μεγάλου στρατηλάτη.

Το όραμα του Ελύτη ήταν η γλώσσα της ποίησης να κάνει τους υπόλοιπους να θελήσουν να την μάθουν. “Η μεγάλη ποίηση θα μείνει βουβή για τους άλλους, έλεγε, ως τη στιγμή που θα γίνει πραγματικότητα, ο

μόνος νόμιμος τρόπος. Να μάθουν οι ξένοι ελληνικά. Μη με πάρετε για αφελή ή παραδοξολόγο. Αναφέρομαι σε έννοιες, νύξεις κι αισθήσεις που είναι τόσο αποκλειστικά ελληνικές, ώστε ο ξένος δεν έχει καν τις προσλαμβάνουσες να τις πλησιάσει.” Και βέβαια ο Ελύτης είναι ποιητής και είναι Έλληνας, καθώς ποιητές είναι και οι επιφανείς ευρωπαίοι που αναφέραμε και οι οποίοι κοινώνησαν των μυστηρίων του ελληνικού πολιτισμού τόσο, που η πολιτισμική τους ταυτότητα να έχει διαπιστωθεί και σφραγιστεί από την ελληνική παιδεία και γλώσσα.

Σήμερα, που ζούμε στην εποχή των ηλεκτρονικών υπολογιστών, έχει επισημανθεί πως μόνο η ελληνική γλώσσα παρέχει σε όλες τις επιστήμες τις εκφράσεις που χρειάζονται και χωρίς αυτές δεν μπορούν να προχωρήσουν. Γι’ αυτό και οι Ισπανοί Ευρωβουλευτές ζήτησαν να καθιερωθεί η Ελληνική Γλώσσα ως η επίσημη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διότι το να μιλά κανείς για Ενωμένη Ευρώπη χωρίς την Ελληνική, είναι σαν να μιλά σε έναν τυφλό για χρώματα... Οι Βρετανοί επιχειρηματίες, πάλι, προτρέπουν τα ανώτερα στελέχη να μάθουν αρχαία ελληνικά “επειδή αυτά περιέχουν μία ξεχωριστή σημασία για τους τομείς οργάνωσης και διαχείρισης επιχειρήσεων.” Και οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι “η Ελληνική Γλώσσα ενισχύει τη λογική και τονώνει τις ηγετικές ικανότητες. Γι’ αυτό έχει μεγάλη αξία, όχι μόνο στην πληροφορική και στην υψηλή τεχνολογία, αλλά και στον τομέα οργάνωσης και διοίκησης.” Ο καθηγητής Μπρούνερ, στην Αμερική, υπεύθυνος του Προγράμματος Ίβκος λέει: “Σε όποιον απορεί, γιατί τόσα εκατομμύρια δολάρια για την αποθησαύριση των λέξεων της Ελληνικής απαντούμε: Μα πρόκειται για τη γλώσσα των προγόνων μας! Και η επαφή μας μ’ αυτούς θα βελτιώσει τον πολιτισμό μας.”

Κατόπιν τούτων, χρειάζεται να ρωτάμε ποια είναι ταυτότητα της Ευρώπης;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- › 1. Η Πύλη του Βρανδεμβούργου.

Η Πύλη του Βρανδεμβούργου, το πιο αναγνωρίσιμο μνημείο της πόλης, θυμίζει τα Προπύλαια της Ακρόπολης των Αθηνών. Πρόκειται για οικοδόμημα νεοκλασικού ρυθμού, το οποίο ουσιαστικά ήταν και το πρώτο του είδους, που χτίστηκε στο Βερολίνο. Έχει έξι κίονες δωρικού ρυθμού, από κάθε πλευρά. Πάνω στην στέγη της Πύλης του Βρανδεμβούργου στέκεται το ύψους 5 μέτρων άγαλμα της θεάς νίκης, η οποία επανδρώνει μια ρωμαϊκή πολεμική άμαξα (λατ. quadriga), την οποία σύρουν τέσσερα άλογα.

- › 2. Ο αρχαίος ψαράς από τη Θήρα που στα δίχτυα του κρατάει θείκη άχνα. Τα “λάμπιοντα Ψηφιδωτά” από την Ραβέννα, όπως τα χαρακτηρίζει ο Ελύτης.
- › 3. Το Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο το οποίο όχι μόνο στην εμφάνιση αλλά και στο περιεχόμενο είναι ελληνικό. Το τραγελαφικό είναι ότι τα μάρμαρα του

Παρθενώνα έγιναν γνωστά στο κόσμο όχι από τον το καλλιτέχνη τους τον Φειδία, αλλά από τον κλέφτη τους τον Έλγιν.

- > 4. Η Εθνική Πινακοθήκη, στην πασίγνωστη πλατεία Τραφάλγκαρ, ιδρύθηκε το 1824 και στεγάζεται σε ένα κτήριο αρχαιοελληνικής αρχιτεκτονικής, το οποίο δεσπόζει πάνω από την πλατεία.
- > 5. Το Πάνθεον στο Παρίσι.
Το όνομά του προέρχεται από το ελληνικό Πάνθειον, χώρο όπου στεγάζονται όλοι οι Θεοί.
- > 6. Το Πάνθεον της Ρώμης, αφιερωμένο στους δώδεκα Ολύμπιους θεούς.
- > 7. Το άγαλμα της Ελευθερίας που φωτίζει τον κόσμο, στη Νέα Υόρκη. Δεν είναι Ευρώπη αλλά σαν αποικία της Ευρώπης άρχισε τη ζωή της.
Λέγεται ότι ο διευθυντής της Αμερικανικής Αρχαιολογικής αποστολής, στην Κόρινθο, σώφρων και έντιμος άνθρωπος, έχει δηλώσει ότι οι Αμερικανοί πρέπει να έρχονται να προσκυνούν στον χώρο του Μουσείου τη μορφή του φωτοφόρου Απόλλωνος, διότι είναι “η πηγή του εθνικού τους συμβόλου.”
- > 8. “Σταλαγμίτης στο σπήλαιο Κουτούκι της Παιονίας” – όταν η ελληνική φύση δίνει το πρότυπο (τα νησιά με το σπόνδυλο κάποιανου Δία όπως τα βουνά που συνεχίζουν τα αετώματά τους στο αέτωμα των αρχαίων ναών).